

Görüşler / *Opinion Papers*

Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Kullanımı ve Bilgi Toplumuna Dönüşüm: Türkiye’de Durum

Use of Information and Communication Technologies and Transformation into Information Society: Example of Turkey

Erdiñç Alaca* ve Bülent Yılmaz**

Öz

Bu çalışmada, Türkiye’de bilgi iletişim teknolojilerinin (BİT) kullanım durumunun saptanması ve buna bağlı olarak Türkiye’de toplumsal yapının bilgi toplumuna dönüşümü kapsamında bilgi ve iletişim teknolojilerinin gerekliliğine ve önemine ilişkin yaklaşımların değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bilgi teknolojileri kullanım istatistiklerinin değerlendirildiği çalışmada bilgi toplumuna dönüşümün ulusal ve uluslararası düzeyde önemine değinilmiştir. Gelişmiş ülkelerle rekabet edebilmek adına bilgi toplumuna dönüşüm süreci ve bu süreç kapsamında ulusal düzeyde oluşturulması gerekli görülen bilgi politikası çerçevesinde önerilerde bulunulmuştur.

***Anahtar Sözcükler:** Bilgi ve iletişim teknolojileri; Türkiye’de bilgi ve iletişim teknolojileri; bilgi politikası; hane halkı araştırmaları.*

Abstract

The objective of this study is to evaluate approaches to necessity and importance of information and communication technologies within the scope of determining the status of use of information and communication technologies in Turkey, and accordingly transformation into information society. In order to compete with developed countries, suggestions are proposed by discussing the importance of transforming into information society at national and international levels within the framework of the information policy which has been deemed necessary and the process of transformation into information society where information Technologies are also essential statistics of use of information technologies are also presented in the study.

***Keywords:** Information and communication technologies; information and communication technologies in Turkey; information policy; household researches.*

* Arş. Gör., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. e-posta: alacaerdinc.61@hotmail.com
Research Ass. Yıldırım Beyazıt University Information and Records Management Department.

**Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. e-posta: byilmaz@hacettepe.edu.tr
Prof. Dr. Hacettepe University Department of Information Management.

Giriş

Bilginin hızlı artışıyla insan ve dolayısıyla toplum yapısında birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Toplumsal bir varlık olan insan, bilgiyi üreterek, kullanarak, ileterek ve geliştirerek kendi yaşam tarzını biçimlendirmekle kalmamış içinde yaşadığı toplumun yapısında da belirleyici rol oynamıştır.

Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişin ardından yaklaşık 50 yıldır önemli bir güç haline gelen bilgi sayesinde bilgi toplumu olma yönünde gelişmeler yaşanmaktadır. Önemli bir güç unsuru olan bilgi aynı zamanda bireyin ve doğal olarak toplumun yapısında değişikliklere neden olmuş, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle üretimi, erişimi ve iletimi konusunda önemli değişiklikler yaşanmıştır. Bilginin hızla üretilmesi, tüketilmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin buna ortam hazırlamasıyla, gelişmiş bazı ülkelerde bilgi politikalarının oluşturulması ve bilginin kontrol altına alınması yönünde çalışmalar yapılmaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin ulusal ve uluslararası boyutta rekabet edebilme konusunda ön plana çıktığı ve toplumların yapısal olarak bilgi toplumuna dönüştüğü bu süreçte, Türkiye'nin ulusal çapta bir bilgi politikasına henüz sahip olmaması, uluslararası rekabet şansının azalacağı, ülke çapında kalkınmanın ve büyümenin yavaşlayacağı endişesini yaratmaktadır. Gerek ulusal düzeyde toplumun ihtiyaçlarına karşılık verebilmek gerekse uluslararası düzeyde gelişmiş ülkelerle rekabet edebilmek için, bilgi ve iletişim teknolojilerini de kapsayan geniş ölçekli bir bilgi politikasına ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin bilgiye erişimde temel araçlar ve ortamlar olarak düşünülmesiyle toplumların gereksinim duyduğu bilgiyi elde etmesi için bu teknolojilerin kullanımı zorunlu hale gelmiştir. Bilgiye hızlı erişmek isteyen toplumlar, artık, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmak zorundadır. Diğer bir deyişle, toplumların bu teknolojiyi kullanması nitelikli bilgiye erişilmesi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, bilgi, teknoloji, bilgisayar okuryazarlığı gibi konular bireylerin bilgi yoğunluğu içerisinde kaybolmadan daha rahat hareket etmelerini sağlayacak önemli edinimler olarak düşünülmelidir.

Bilgi Toplumu

Enformasyon ve bilgi alanında meydana gelen yeni teknoloji devrimi ile beraber başlayan çağ 'bilgi çağı', 'enformasyon çağı', 'küreselleşme çağı', 'sanayi ötesi çağ' gibi farklı adlarla anılmaktadır. Bunlar arasından genelde en çok kabul gören ve yaygınlıkla kullanılan, 'bilgi çağı', aynı anlama gelmek kaydıyla 'bilgi toplumu' kavramı olmaktadır (Yılmaz, 1998, s. 147).

Bilgi toplumu kavramı, bilginin bir güç ve BİT'in de bu gücün yönlendirilmesinde kullanılan en etkili araçlar olması nedeniyle bilgi temelli bir yapı olarak dikkat çekmektedir. Tarıma dayalı toplum yapısından sanayiye dayalı toplum yapısına geçiş uzun zaman almıştır. Sanayi devriminin neden olduğu köklü değişim ve dönüşüm teknoloji, ekonomi, sosyal ve kültürel yapılarıyla eskisinden tümüyle ayrı bir toplum yapısı meydana getirmiştir. Aynı biçimde sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde köklü, toplumsal değişim ve dönüşümler meydana gelmiştir. Bununla birlikte yeni teknolojilerin, sanayi devrimi şartlarına göre daha hızlı üretim yapılmasına imkân sağlaması ve yaşam koşullarını etkilemesi sanayi toplumundan bilgi toplumuna yönelimi sağlamıştır (Sümer, 2007, s. 5).

İçinde yaşadığımız çağda güç unsuru bilgi kavramıyla nitelendirilmektedir. Bireylerin bilgiye daha fazla ihtiyaç duyması, bilgiye hızlı erişim ve hızlı tüketimin sonucunda bilgi teknolojilerinin önemini arttırdığı ve bu konuda rekabet ortamının oluştuğu düşünülmektedir. BİT'de yaşanan değişim ve gelişimin aslında bilgi toplumuna geçişle yakından ilgili olduğu ve bu bağlamda bilgi toplumu ve BİT'in aynı bütünün parçaları olduğu düşünülmektedir.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dikkat çeken ve gelişmiş ülkelerin hızla geçiş yapmaya çalıştığı toplumsal yapı olarak nitelendirilen bilgi toplumu yapısı, kavramsal olarak farklı yaklaşımlar doğrultusunda tanımlanmaktadır.

Bilgi toplumu;

- “Her türlü bilginin yeni iletişim teknolojileri vasıtasıyla sağlanabildiği, kişilerin bu teknolojilere ulaşabilme ve bu teknolojileri kullanabilme olanağı bulabildiği toplumdur” (Selvi, 2012, s. 195).
- “En temel meta konumundaki bilginin, yaşamın her alanında her geçen gün büyük bir hızla sürekli arttığı, esneklik, çeşitlilik, yaratıcılık, yenilik gibi kavramların belirleyici olduğu, eğitilmiş bireyin ön plana çıktığı, etkileşimi son derece yüksek, şebeke yapısında bir toplumdur” (Gülden, 2003, s. 47).
- “Sosyal, kültürel, ekonomik hayatın merkezinde yer alması gereken, bilginin kilit rol oynadığı bir toplum yapısını ifade etmektedir” (Oğuz, 2005, s. 216).

Yapılan tanımlardan yola çıkarak: bilgi toplumunun, çağa ayak uydurabilmek, uluslararası arenada bilgiyi bir güç olarak kullanan ülkelerle rekabet edebilmek ve bireylerin geleceğe yönelik beklentilerinin karşılanmasına olanak sağlayabilmek adına, gelişen ve değişen BİT yardımıyla bilgi üzerinde hâkimiyet kurabilen, gereksinim duyduğu bilgiye kısa sürede erişen ve bilgiyi kilit bir kuvvet olarak merkezi bir konuma yerleştiren toplumsal bir yapı özelliklerini gösterdiği söylenebilir.

Her dönem, içinde yaşanan ekonomik, sosyal, kültürel farklılıklar ve özellikler sonucunda şekillenmekte ve durumu özetleyen isimlerle anılmaktadır. Tarım toplumu tarımla, sanayi toplumu ise makine gücüyle özdeşleşmiştir. Bilgi toplumunda ise bilgi kavramı, bilginin yoğun olarak üretilmesi, geniş bir kitle tarafından kullanılması ve bunun sonucunda bir güç unsuru olarak algılanması gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır.

Bilgi toplumu ve sanayi toplumu arasındaki bir takım farklılıklara örnek bir çerçevede değinerek bu çalışmada anlatılmak istenenin daha açık bir şekilde ortaya konulması sağlanacaktır;

- “Sanayi toplumunda maddi sermayenin yerini, bilgi toplumunda bilgi ve insan sermayesi almaktadır.
- Sanayi toplumunda mal ve hizmet üretiminde gelişmenin başlangıcı olan buhar makinesinin yerini, bilgi toplumunda bilgisayarlar almaktadır.
- Sanayi toplumunda kol gücünün yerini, bilgi toplumunda beyin gücü almaktadır.
- Sanayi toplumunda fiziksel ve düşünsel anlamda insan sermayesinin üretime katılı söz konusu iken, bilgi toplumunda düşünsel anlamda, yükseköğrenim görmüş nitelikli insan sermayesinin üretime katılımı söz konusudur.
- Sanayi toplumunda sanayi mallarının ve hizmetlerin üretimi yapılmaktadır. Bilgi toplumunda ise bilgi ve teknolojinin üretimi gerçekleşmekte ve bilgi sektörünün ürünü olan bilgisayar, iletişim ve elektronik araçlar, elektronik haberleşme, robotlar, yeni gelişmiş malzeme teknolojileri gündeme gelmektedir.
- Sanayi toplumundaki fabrikaların yerini bilgi toplumunda bilgi kullanımını içeren bilgi ağları ve veri bankaları (iletişim ağ sistemi) almaktadır. Bilgi, dünyanın her tarafında üretilmekte ve iletişim teknolojisi aracılığıyla anında her tarafa yayılmaktadır.
- Bilgi toplumu işgücünden tasarruf sağlamakta, bu ise kısa dönemde işsizlik, uzun dönemde ise yeni teknolojilerin global etkilerini ortaya çıkarmaktadır.
- Sanayi toplumundaki genel eğitimin yerini bilgi toplumunda eğitimin bireyselleşmesi ve sürekliliği almaktadır.
- Sanayi toplumunda; birincil, ikincil ve üçüncül endüstriler tarım, sanayi ve hizmetler, bilgi toplumunda birincil, ikincil ve üçüncül sektörlerin yanı sıra dördüncül sektör olan bilgi sektörü ortaya çıkmaktadır.

- Sanayi toplumundaki özel ve kamu iktisadi kuruluşlardan farklı olarak bilgi toplumunda gönüllü kuruluşların önem kazandığı görülmektedir.
- Sanayi toplumunda başlıca üretim faktörleri emek, tabiat, sermaye, girişimci iken, bilgi toplumunda üretim sürecinde bu üretim faktörlerinin yanı sıra beşinci üretim faktörü teknik “bilgi”
- Sanayi toplumunda üretilen mal ve hizmetlerin kıtlığı söz konusu iken, bilgi toplumunda bilgi kıt değildir. Bilgi, sürekli artmakta ve artan verimler özelliği içermektedir.
- Sanayi toplumunda üretilen mal ve hizmetlerin bir yerden bir yere taşınmasında uzaklık ve maliyet önemli iken, bilgi toplumunda bilgi otoyolları ile tüketici ile bilgi arasındaki uzaklık önemini kaybetmekte ve maliyetler minimuma inmektedir.
- Sanayi toplumunda tüketici taleplerinin karşılanmasında mal ve hizmetlerin mobilitesi oldukça düşük, bilgi toplumunda ise bilginin mobilitesi kolaydır. Bu durum, bilginin sınırsız bir tüketici tarafından tüketilmesine ve yenilikleri teşvik etmesine yol açmaktadır.
- Sanayi toplumunda temel bilgiyi, fizik, kimya bilimleri, bilgi toplumunda ise; kuantum elektroniği, moleküler biyoloji ve çevresel bilimler gibi yeni araştırma alanları oluşturmaktadır.
- Sanayi toplumunda politik sistem temsili demokrasi iken, bilgi toplumunda katılımcı demokrasi anlayışının daha belirgin bir önem kazanacağı düşünülmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler neticesinde adına “Tele-Demokrasi” denilen bir değişimin ileriki yıllarda yaşanacağı tahmin edilmektedir.” (Bilgi toplumu ve özellikleri, t. y.).

Yukarıda karşılaştırılan özelliklere bakıldığında bilgi toplumunun sanayi toplumuna göre daha ilerici ve gelişime açık bir yapıya sahip olduğu, daha hızlı gelişebilmeye ve üretilen ürünlerin bireyler arasında daha hızlı yayılmasına olanak sağladığı görülmektedir. Bahsi geçen özellikler arasında belki de olumsuz bir sonuç olarak bilgi toplumunun işgücünden tasarruf sağlayarak kısa dönemde işsizlik durumunu ortaya çıkaracağından söz edilebilir. Daha fazla kişinin daha uzun sürede daha çok emek harcayarak yapmaya çalıştığı işler artık daha az kişiyle daha kısa sürede ve daha az emek harcanarak yapılabilmektedir. Bu durumda gelişen teknolojinin etkili bir şekilde kullanılmasının payı büyüktür.

Bilgi toplumdaki söz ederken bilgi toplumunu oluşturan dinamikleri kısaca belirtmekte yarar olduğu da düşünülmektedir. Bu dinamikler;

- Bilgi işleme ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve bu teknolojilerin giderek birbiriyle bağlantılı hale gelmesi,
- Daha eğitilmiş ve bilgili bir nüfusun ortaya çıkması, yönetim sürecinde güçlü örgütlü grupların gelişmesi,
- Kitle iletişiminin artan rolü ve erişim olanağı,
- İşin yapısını değiştirecek sonuçlar doğuracak daha yüksek uzmanlık gerektiren bilgi temelli bir ekonomi,
- Kamu ve özel kurumlarda gelişen daha zengin bir altyapı ve bu örgütler arasında işbirliği ve içerik açısından daha güçlü bağların oluşması (Rossel, 1997, s. 30; Akt; Yılmaz, 2010, s. 265).

Yukarıdaki dinamikler göz önüne alındığında bilgi toplumu kavramı aslında bilginin ve teknolojinin geliştirilmesi ve etkili kullanılmasıyla özetlenmektedir. Daha fazla bilginin kısa sürede sağlanması, ayıklanması ve etkili bir şekilde kullanılarak yarar sağlanması ve tüm bu süreçte BİT’den yararlanılarak uzağın yakına ve zorun kolaya çevrilmesi sonucunda bu durumun ülke ekonomisinin gelişmesine, kamu kurum ve kuruluşlarında gerçekleştirilecek sağlıklı örgütsel alt yapılara ortam hazırlayacağı öngörülmektedir.

Türkiye’de Bilgi Toplumu

Bilgi toplumu, 1950 ve 1960’lı yıllarda Amerika, Japonya, Batı Avrupa ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerde bilgi teknolojilerinin giderek artan bir şekilde kullanımıyla meydana gelmiş bir aşamadır (Selvi, 2012, s. 192). Bilgi toplumu kavramının ortaya çıktığı ve gelişmiş ülkelerin bu kavrama uygun bir toplum yapısına bürünmeye başladığı dönemler göz önüne alındığında bilgi toplumu olma konusunda Türkiye’nin biraz geç kaldığı anlaşılmaktadır. Bilgiye gereken önemin verilmemesi, iletişim teknolojilerine geç kavuşulması ve bilginin tarım, sanayi, eğitim, sağlık, iletişim gibi birçok alanda etkili ve yeterli düzeyde kullanılmayışı bu durumun nedenleri olarak düşünülebilir. Tarım, sanayi ve ardından bilgi toplumuna dönüşüm elbette kısa sürede gerçekleşmemiştir. Bu süreç, diğer tüm ülkeleri olduğu gibi Türkiye’yi idari, teknolojik, ekonomik, sosyal vb. açılardan etkilemesi yüksek olasılıklı, dikkatli ve etkili bir planlama gerektiren ve yakından takip edilmesi gereken uzun bir süreçtir. Bu süreç hiç kuşkusuz bireyler üzerinde, toplumun temel yapısında ve dolayısıyla ülkelerin yönetim, hizmet vb. sektörlerinde köklü değişikliklere neden olmuştur.

1990’lı yılların özellikle ikinci yarısından itibaren Türkiye’de bilgi toplumu olma yönünde çabaların arttığı gözlenmektedir. Ülkemizde bu dönemde, bilgi toplumuna geçiş amacına yönelik olarak ön plana çıkan rapor ve araştırmaların yanı sıra bilgi toplumunun belli unsurlarının koordinasyonuna yönelik çalışmalar gözlenir olmuştur. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır:

Bilişim ve Ekonomik Modernizasyon Raporu: Türkiye ile Dünya Bankası işbirliğinde hazırlanarak 1993 yılında yayınlanan raporda (Bilişim ve Ekonomik, 1993) Türkiye’de bilgi toplumuna yönelik bilgisayar kullanımı, yazılım pazarı, bilgi ekonomisinde insan kaynağı, iletişim ağları ve yasal altyapı alanında tespitlere yer verilerek bir eylem planı önerisi getirilmiştir. Ancak, Dünya Bankası ile kredi anlaşması tamamlanamamış ve rapor önerileri uygulanamamıştır.

Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı (TUENA): Ulaştırma Bakanlığı ve TÜBİTAK tarafından 1999 yılında tamamlanan çalışma ile Türkiye’nin enformasyon politikalarının belirlenmesi amacıyla enformasyon teknolojileri altyapı ve kullanımı, bu alandaki düzenlemeler ve yönelimler gibi alanlarda dünyadaki genel eğilimler, Türkiye’deki mevcut durum, geleceğe dönük vizyon ve hedefler ile kurumsal yapılanma önerileri ortaya konmuştur (Türkiye Ulusal, 1999).

E-Ticaret Koordinasyon Kurulu (1998-2002): 1998 yılında Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu kararıyla, Dış Ticaret Müsteşarlığının başkanlığında ülkemizde elektronik ticaretin yaygınlaştırılması amacıyla Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu oluşturulmuştur. Kurul bünyesinde oluşturulan hukuk, teknik ve finans çalışma grupları tarafından elektronik ticaretin geliştirilmesine yönelik raporlar hazırlanarak öneriler ortaya konulmuştur. Kurul, varlığını 2002/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile "e-Türkiye" ile ilgili çalışmaların koordinasyonu, yürütülmesi ve kurumsal altyapının oluşturulmasına yönelik tüm faaliyetlerin Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı bünyesinde toplanmasına kadar sürdürmüştür.

KamuNET (1998-2002): Başbakanlığın 19.03.1998 tarih ve B.02.0.PPG.0.12.320-04993 (1998/13) sayılı genelgesi ile kamu bilgisayar ağları konusunda yapılan faaliyetlerin değerlendirilmesi, koordinasyonu, izlenmesi ve finansmanı konusunda karşılaşılan darboğazların aşılması amacıyla Başbakanlık Müsteşarının başkanlığında kamu kurum ve kuruluşlarının katılımı ile Kamu-Net Üst Kurulu ve *Kamu-Net Teknik Kurulu* oluşturulmuştur. Kurul çalışmaları kapsamında 1998 yılında Kamu Bilgisayar Ağları Konferansı düzenlenmiş ve bir eylem planı önerisi getirilmiştir. Kurul, varlığını 2002/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile "e-Türkiye" ile ilgili çalışmaların koordinasyonu, yürütülmesi ve kurumsal altyapının oluşturulmasına yönelik tüm faaliyetlerin Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı bünyesinde toplanmasına kadar sürdürmüştür (KamuNET, 1998).

E-Türkiye Girişimi (2001): Rekabetçi, dinamik ve bilgiye dayalı ekonomiye sahip olunması ve bilgi toplumuna dönüşümün sağlanması ve eAvrupa + Eylem Planının ülkemize uyarlanması

hedeflerinin gerçekleştirilmesine yönelik olarak Başbakanlığın 9.10.2001 tarihli ve 352 sayılı Genelgesi ile e-Türkiye Girişimi başlatılmıştır. Girişim kapsamında 13 adet Çalışma Grubunun katkısıyla bir adet taslak eylem planı hazırlanmıştır. Ancak siyasi ve ekonomik istikrarsızlık nedeniyle Eylem Planının uygulanması olanağı bulunamamıştır. e-Türkiye Girişimi, e-Dönüşüm Türkiye Projesinin ilanı ile son bulmuştur (e-Türkiye, 2001). Daha sonra 58. Hükümet tarafından hazırlanan Acil Eylem Planı'nda e-Dönüşüm Türkiye Projesi'ne yer verilmiş, söz konusu projenin koordinasyonu, izlenmesi, değerlendirilmesi ve yönlendirilmesi ile ilgili olarak DPT Müsteşarlığı görevlendirilmiştir. Ayrıca, 27 Şubat 2003 tarihinde yayımlanan 2003/12 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile e-Dönüşüm Türkiye Projesi'nin amaçları, kurumsal yapısı ve uygulama esasları belirlenmiştir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014).

Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi Projesi (FATİH Projesi): Bu proje bilgi ve iletişim teknolojilerinin eğitim sürecinin temel amaçlarından biri olması ve öğrenci ve öğretmenlerin bu teknolojiyi etkin kullanması gerekçeleriyle hayata geçirilmiştir. Projenin amacı, e-Dönüşüm Türkiye kapsamında üretilen ve ülkemizin bilgi toplumu olma sürecindeki eylemleri tanımlayan Bilgi Toplumu Strateji Belgesi, Kalkınma Planları, Bilgi Teknolojileri Politika Raporunda yer alan hedefler doğrultusunda 2013 yılı sonuna kadar okullara BİT araçları sağlamak ve BİT destekli öğretimin gerçekleştirilmesidir (Fırsatları artırma, 2012).

Kütüphan-e Türkiye Projesi: “Kütüphan-e Türkiye” adı verilen proje, Bill ve Melinda Gates Vakfı'nın Küresel Kütüphaneler Girişimi tarafından desteklenmekte olup, ülkemizdeki halk kütüphanelerinin, vatandaşların gereksinim duydukları BİT olanaklarını engelsiz bir biçimde hizmete sunan ve en üst düzeyde yararlanabilecekleri bir çekim merkezi haline dönüştürülmesini hedeflemektedir. Böylelikle, başta toplumun dezavantajlı kesimleri olmak üzere, toplumun tamamının zengin İnternet, bilgi ve iletişim kaynaklarından yararlanabilmesi, e-devlet uygulamalarına katılabilmesi ve bunun bir sonucu olarak, toplumun hayat standardında gelişme sağlanması nihai amaç olarak belirlenmiş ve pilot uygulamalar 2015 yılı itibarıyla tamamlanmıştır (Kütüphan-e Türkiye, 2013).

Türkiye'nin, 1993 yılından itibaren bilgi toplumu olma yolunda attığı adımlar bu sürece ülke olarak adapte olma çabası gösterildiğinin bir kanıtıdır. Bazı çalışmaların anlaşmazlıklar, siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar sonucunda sonuçlandırılmamış olması ancak yine de daha farklı projeler ve raporlar hazırlanarak bu konuda ki mücadeleden vazgeçilmemesi Türkiye'nin bu sürecin bir parçası olma yönünde üzerine düşeni yapmaya çalıştığını göstermektedir.

Bilgi Toplumu-Teknoloji İlişkisi

Bilgi toplumu; bilginin güç unsuru kabul edilen ve bilgi üzerinde hâkimiyet kurabilen toplum yapısını yansıtan bir kavram olarak nitelendirilebilir. Geçmişe oranla hızlı ve sürekli artış gösteren bilgi üzerinde hâkimiyet kurabilmek günümüzde teknolojiyle, özellikle bilgi ve iletişim teknolojileriyle kolaylaşmaktadır.

Teknoloji, bireylerin mevcut araç ve gereçleri kullanarak hayatlarını kolaylaştıracak yeni ürünler elde etmesidir (Tor, 2004, s. 120). Bir başka tanımda ise, teknoloji, insanın tabiatı, toplumu kontrol etmek ve değiştirmek için kendi aklını ve toplumsal belleği kullanarak elde ettiği sonuçlar olarak tanımlanmaktadır (Türkcan, 2011, s. 7).

Tanımlardan anlaşıldığı üzere teknoloji akıl ve mantık yoluyla insanın hayatını kolaylaştırma süreci olarak özetlenebilir. Bilgi ve iletişim teknolojileri genel anlamda teknolojinin de yardımıyla bilginin toplanması, işlenmesi, saklanması, iletilmesi ve erişilmesini otomatik olarak sağlayan teknolojiler bütünü olarak tanımlanabilir.

“Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin (Information and Communications Technologies) kısaltması olan “BİT” (ICT), kabaca enformasyon ve bilgiyi yaratma, saklama, dağıtma, erişimini sağlama ve yönetme süreçlerinde kullanılan tüm donanım, yazılım ve ilgili

hizmetlerin bütünlüğü olarak tanımlanabilir. Bu tanım kapsamındaki sektör, son dönemde yatırımcıların ve politika yapımcıların en aktif olduğu sektörlerden birisi konumuna gelmiştir. Bu ilgi, sektörün inovasyon, rekabetçilik ve ekonomik büyümenin kalbinde yer almasından kaynaklanmaktadır” (Uluslararası Yatırımcılar Derneği, 2012, s. 3).

BİT’in gelişimi ve bugünkü düzeye gelişi belirli süreçler sonucunda gerçekleşmiştir. 1792’de optik telgrafın icadını 1833 yılına gelindiğinde elektrikli telgraf denemelerinin izlediği görülmektedir. 1870’li yıllarda telefonun icadı gerçekleşmiş ve bunu 1895’te sinemanın icadı izlemiştir. Radyo ve televizyonun icadından sonra 1936-41 yılları arasında gerçekleşen bilgisayarın icadı insanlığın geleceğini şekillendirecek olan en önemli buluşlardan biri konumuna yükselmiştir (Türkcan, 2011, ss. 269-277). Tüm bu gelişmelerin sonucunda İnternet kavramının 1950’li yıllarda ortaya çıkmasıyla artık yeni bir süreç başlamış, sosyal, ekonomik, siyasi, kültürel kısacası hem devletleri hem de bireyleri farklı açılardan ve yakından ilgilendiren konularda yeni bir boyuta geçilmiştir.

Bilgi teknolojilerinin ortaya çıkışı ve önem kazanmasından sonra yaşanan gelişmeler 1990’lı yılların sonundan itibaren hız kazanmıştır. Bu gelişmenin temel nedenlerinden biri bilgi ve iletişim teknolojisi ürünlerinin fiyatının düşmesi olarak gösterilmektedir (Öztemiz, 2012, s. 45). Bilgi toplumu olma yolunda çaba gösterilen bu dönemde yeni iletişim teknolojileri, bireylerin hayatında önemli bir konuma sahip olmuş ve bu teknolojilerin kullanımı ile geçmiş zamanlardan gelen iletişim teknikleri ve özellikleri de değişmiş ve gelişmiştir. Bu değişim ve gelişim, daha çok gençler olmak üzere, toplumun her kesimini ve her yaş grubunu etkisi altına almıştır. Bu nedenle, BİT’in sunduğu olanakların toplumun tüm kesimlerine ulaştırılması ve vatandaşların günlük BİT’ten etkin biçimde faydalanması bilgi toplumuna dönüşüm hedefi içinde önemli bir yere sahiptir. Aksi halde, bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle hızla değişen ekonomik ve sosyal hayat, sunduğu yeni fırsatlar kadar, bu teknolojileri etkin kullanamayan ülkeler açısından geleceğe yönelik önemli tehditleri de beraberinde getirecektir.

BİT’deki gelişmeler kapsamında bilginin kullanımı ülkelerin ve dolayısıyla bireylerin geleceği için önem taşımaktadır. Nitekim bilginin günümüzde her kurumu yakından ilgilendirdiği ve bilginin kontrollü bir şekilde kullanılması zorunluluğu BİT’e bakış açısını değiştirmiş ve bireyler tarafından daha etkin bir şekilde kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Sağlıktan ekonomiye, sanattan spora, sosyal hayattan eğitime kadar her alanda önemi giderek artan BİT kullanımının bireyler açısından yaşam tarzına dönüşmeye başladığı düşünülebilir.

BİT’de dünya çapında yaşanan hızlı gelişmeler, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında rekabeti artırırken aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerle aradaki farkın açılmasına neden olmaktadır. BİT’in ülkelerin sadece ekonomisiyle ilgili olmamakla birlikte aynı zamanda sosyal kalkınma ve gelişmeleri açısından da önem taşımaktadır. Öyle ki, “BİT sektörünün gelişmesiyle ortaya çıkan sayısal uçurum (digital divide) farklı sosyal ve ekonomik düzeydeki birey, hanehalkı, iş ve coğrafi bölgeler arasındaki BİT’e erişim ve kullanım fırsatları arasındaki farkı anlatmakta ve BİT’in sosyal boyutunun önemli bir ayağını oluşturmaktadır” (Uluslararası Yatırımcılar Derneği, 2012, s. 11).

BİT’in dünya çapında hızla gelişimi bilgiye hızlı erişimin önemini ortaya koyan bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Bu yüzden, BİT alanındaki gelişmeler daima izlenmesi zorunlu ve en kısa sürede uygulamaya geçirilmesi gerekli gelişmeler olarak dikkat çekmektedir. Yaşanan ve yaşanacak olan gelişmelerin sürekli izlenmesi zorunluluğu bu sektörün her zaman önemini koruyacağına işaret etmektedir.

“Tüm dünyada büyüme eğiliminde olan BİT pazarının özellikle Asya Pasifik bölgesindeki büyüme hızı dikkat çekmektedir. Avustralya, Japonya gibi gelişmiş ülkelerle Çin, Hindistan, Kore gibi gelişmekte olan ülkelerin aralarında bulunduğu Asya Pasifik ülkelerinde BİT pazarı, geçmişte AB pazarından daha küçük olmasına rağmen 2008 yılından itibaren bu bölgeyi geride bırakmıştır” (Uluslararası Yatırımcılar Derneği, 2012, s. 13).

BİT'in kullanımı dünya genelinde her geçen yıl artmaktadır. Her ne kadar bu artış ülkeden ülkeye farklı oranlarda gerçekleşse de her ülke bu doğrultuda şartlarını iyileştirmeye ve rekabet ortamında dayanıklı kalabilmeye gereksinim duymaktadır. Bilgi teknolojileri OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) ülkeleri arasında ekonomik büyümenin en önemli unsurlarından birisi durumuna gelmiştir. Bu durum sadece BİT'in gelişmesiyle değil tıptan tarıma her alanda çalışma ihtimali bulunan geleceğin bireylerinin bu teknolojileri kullanarak toplumsal yapıya ayak uydurabilmeleri açısından da önem taşımaktadır (OECD, 2006).

Bireylerin, hayatlarını kolaylaştırabilmeleri ve bilgi toplumunun bir parçası olabilmeleri için bilgi teknolojilerini kullanmaya karşı istekli ve bu konuda becerikli olmaları gerekmektedir. Aksi takdirde gelişmekte olan toplumun gerisinde kalmak kaçınılmaz olacaktır.

Bilgi toplumu olmanın yolu bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin kullanılmasıyla birlikte bilgi üzerinde hâkimiyet kurulmasıyla mümkün olacaktır. Günümüzde hızla yaşanan teknolojik gelişmelerin gelişmiş ülkeler tarafından avantaja çevrilmeye çalışıldığı göz önüne alındığında Türkiye'nin daha önce sözü edilen projeler ve hazırlanan raporlar konusunda daha hızlı ve etkin adımlar atmaya ihtiyacı olduğu düşünülmektedir. Aksi takdirde, teknolojik gelişmelerin gerisinde kalınmakla birlikte bilgi toplumuna dönüşebilme açısından birtakım sorunlarla karşılaşılması kaçınılmazdır.

Bilgi Politikasında Bilgi Teknolojilerinin Önemi

Ülkemiz eğitim politikaları içerisinde BİT'e yönelik uygulamaların her geçen gün daha fazla yer aldığı görülmektedir. Her okula bilgisayar ve İnternet olanaklarının sunulması kapsamında adım atılması, okul ağlarının ve yönetim bilgi sistemlerinin kurulması, tüm öğrenci ve öğretmenlerin dijital okuryazarlığının sağlanarak e-öğrenme uygulamalarının gerçekleştirilmesi vb. proje ve uygulamalar çeşitli zaman dilimleri içerisinde hem Avrupa Birliği hem de ülkemiz eğitim politikaları içerisinde yer almıştır (Bayrakçı, 2005, s. 1).

Teknolojinin birey hayatına her geçen gün daha fazla yerleşmesi elektronik ortamda sunulan hizmetin oranını ve önemini de artırırken, bireyin teknolojiyi kullanabilmesini zorunlu hale getirmektedir. “Günümüzde, okul öncesi eğitim kurumlarında, ilk ve orta öğretim ile yükseköğretimde e-yaşam kültürünün yaygınlaştırılmasına yönelik, örgün ya da yaygın biçimde eğitim verilmesine ve bu eğitimin sürekliliğinin sağlanmasına çalışılmaktadır” (Bayrakçı, 2005, s. 1). Bu doğrultuda yürütülen çalışmalarla birlikte öğrencilerin iletişim teknolojilerini kullanabilme yetilerini geliştirmek ve gelişen teknolojiye ayak uydurabilmelerinin sağlanması amaçlanmaktadır.

Toplumsal değişim çerçevesinde düşünüldüğünde sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişin birtakım getirilerinin olması kaçınılmazdır. Yeni bir hayat anlayışı, yeni bir yaşam tarzıyla birlikte, bilgi toplumu yapısına ayak uydurabilmek için öncelikli olarak bir toplumun, sürekliliği olan bir politikaya, bu araştırma kapsamında düşünüldüğünde bir bilgi politikasına sahip olması toplum yapısındaki bu geçiş sürecini rahatlatıcı bir etken olarak düşünülebilir. “Bilgi toplumuna giden yolda bilgi politikaları belirleyici çabaların başında gelir. Bir başka deyişle, bilgi toplumuna dönüşümde başarının sağlanması doğru bilgi politikalarının oluşturulması ve yaşama geçirilmesi ile mümkündür. Bu süreçte bilginin toplumsallaşmasına olanak sağlayan “politika” önemli bir işleve sahip olmuştur” (Yılmaz ve Aydın, 2011, s. 54).

Bilgi politikaları geliştirilirken dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, yaşanan dönemde önem kazanan etkenlerin (Ör. “bilgi”), oluşturulacak politikaya dâhil edilmesi gerektiğidir. Bilgi toplumunda yaşıyor olmak, günümüzde BİT'in oluşturulacak politika için belirleyici etken olmasını zorunlu kılmıştır. Ancak BİT'i de kapsayan bir bilgi politikasının, yaşadığımız bu toplumsal yapının ihtiyaçlarına karşılık verebileceği bir gerçektir. Yılmaz (2011, s. 55), bilgi toplumu politikasını; “Bir ülkenin bilgi toplumu olabilmesi ve bu nitelikteki varlığını geliştirip sürdürebilmesi için belirlediği hedeflere ulaşmada izleyeceği yol, yöntem” olarak

tanımlamıştır. Bu bağlamda, bilgi politikası ve iletişim teknolojilerinin sadece elektronik ortamın kullanılabilirliğini artırmakla ilgili düşüncelerle sınırlandırılması mümkün değildir. Yaşanılan çağ hangi isimle anılırsa anılsın, hangi etkenler ön plana çıkarsa çıksın, insan faktörü asla göz ardı edilmemelidir. Teknolojiyi var eden insandır. Her ne kadar yaşadığımız çevre teknolojik donanımlarla kuşatılmış olsa da, gerekli eğitimler alınmadığı, bireyler teknolojiyi kullanmaya teşvik edilmediği ve bireyler bu teknolojiyi kullanmadığı sürece iletişim teknolojileriyle donatılmış bir ulusal ya da uluslararası bilgi politikası oluşturmanın taşıyacağı önem, üzerinde durulması gereken ayrı bir konu olarak dikkat çekmektedir.

Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bu araştırmanın amacı; Türkiye’de toplumun BİT’i kullanma düzeyini ve özelliklerini TÜİK verileri çerçevesinde ortaya koymak ve bu bağlamda bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde bilgi politikası kavramına dikkat çekmektedir. Araştırma kapsamında, BİT’in değerlendirmesinin yapılabilmesi için Türkiye’de 2011-2015 yılları arasında BİT’in kullanımına ilişkin bir takım istatistikî verilere yer verilmiştir. Araştırmamızda, hanehalkı çalışmalarının (analizi ve yorumlanması esas alınarak betimleme yöntemi kullanılmıştır.

Değerlendirme

Bu bölümde, Türkiye’de bilgi teknolojilerinin kullanımı kapsamında hanehalkı araştırmalarına ilişkin istatistiksel veriler tablolar halinde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Türkiye’de Bilgi Teknolojilerinin Kullanımı: Hanehalkı Araştırmaları

Türkiye’de özellikle son yirmi yıldır BİT’e oldukça fazla önem verilmekte, çeşitli çalışmalarla bu durum desteklenmeye çalışılmaktadır. Bu kapsamda hazırlanmış ancak birtakım nedenlerden uygulanamamış olan Bilişim ve Ekonomik Modernizasyon Raporu (Bilişim ve Ekonomik, 1993) ile birlikte, Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı, e-Ticaret Koordinasyon Kurulu, KamuNET, e-Türkiye Girişimi ve son olarak da Kütüphan-e Türkiye Projesi gibi girişimler Türkiye’de BİT’in kullanımı ve yaygınlaştırılması adına gerçekleştirilen girişimlere örnek olarak verilebilir.

Türkiye’de BİT kullanımı konusunda TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) tarafından gerçekleştirilen *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırmaları*¹ Türkiye’nin BİT konusundaki gerçeklerini somut olarak ortaya koymaktadır. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırmalarına ilişkin istatistikî sonuçlar aşağıda tablolar halinde verilmektedir.

(Tablo 1): En son kullanım zamanlarına göre bireylerin bilgisayar ve İnternet kullanım oranı² (%)

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Bilg.	İnt.	Bilg.	İnt.	Bilg.	İnt.	Bilg.	İnt.	Bilg.	İnt.
Son 3 ay içinde (Ocak-Mart) kullanan	42,1	40,5	43,5	42,7	44,3	43,2	46,9	48,5	46,5	51,6
3 ay- 1 yıl içinde kullanan	2,1	2,6	2,3	2,4	2,6	3,1	3,0	2,6	3,4	2,1
1 yıldan uzun süredir kullanmayan	2,1	1,9	2,9	2,3	3	2,7	-	-	-	-
Hiç Kullanmayan	53,6	55	51,3	51,3	50,1	51,1	-	-	-	-

Tablo 1’deki verilere bakıldığında Türkiye’de yıllara göre son üç aylık dilimde İnternet ve bilgisayar kullananların oranının sürekli arttığı görülmektedir. Son üç ay içerisinde bilgisayar kullanımına ilişkin artış oranının 2015 yılına gelindiğinde %10, yine son üç ay içerisinde internet kullanımına ilişkin artış oranının 2015 yılına gelindiğinde %27,4 olduğu anlaşılmaktadır. Bilgisayar veya İnterneti hiç kullanmayanların oranlarında da 2013 yılına

¹ <http://www.tuik.gov.tr/takvim/tkvim.zul#tb2>

² Tablo1, 2, 3, 4, 5 ve 9 içerisinde, ilgili yılda ilgili ölçüt ile ilgili bilgi bulunmayan alanlarda “-” işareti kullanılmıştır.

kadar sürekli bir düşüş gözlenirken özellikle 2014 ve 2015 yıllarında 1 yıldan uzun süredir kullanmayan ve hiç kullanmayanlara ilişkin bilgilere ulaşılamadığı dikkat çekmektedir.

(Tablo 2): Hanelerde bilişim teknolojileri bulunma oranı (%)

Bilişim teknolojileri	2011	2012	2013	2014	2015
Masaüstü bilgisayar (PC)	34,3	31,8	30,5	27,6	25,2
Taşınabilir bilgisayar (Laptop, Tablet)	22,6	27,1	37,6	-	-
Cep telefonu	91,9	93,2	93,7	96,1	96,8
Oyun konsolu (PlayStation vb.)	3,8	4,6	-	5,6	5,3
El bilgisayarı (Palm)	1,2	1,4	-	-	-
Sabit telefon	51,4	45,5	37,9	34,6	29,6
Dijital fotoğraf makinesi/kamera	27,8	27,1	28,1	27,2	23,4
DVD, VCD, DviX oynatıcı	40,5	35	30,6	29,2	25
Yazıcı	14	-	-	-	-
Tarayıcı	3,9	-	-	-	-
Faks	0,8	-	-	-	-
Çok fonksiyonlu cihaz (yazıcı, tarayıcı, faks vb. nin iki ya da daha fazlasını içeren)	3,2	16	-	-	-
Yukarıdakilerden hiç birine sahip olmayan hanelerin oranı	0,2	2,9	3,1	1,8	1,5

Tablo 2'deki verilere bakıldığında özellikle taşınabilir bilgisayar, DVD, VCD, DviX oynatıcı ve cep telefonu sayısının beş yıl boyunca arttığı görülmektedir. Masaüstü bilgisayarın evde bulundurulma oranının ise her geçen yıl düştüğü anlaşılmaktadır. Cep telefonu ve taşınabilir bilgisayarlardaki artışla birlikte sabit telefonlar ve masaüstü bilgisayarlardaki düşüş oranları birbirine paralel olarak değişkenlik göstermektedir.

Hanelerde BİT'in bulundurulması İnternet erişim olanağı ile anlam kazanmaktadır. Bu bağlamda, hanehalkı araştırmaları kapsamında İnternete erişim oranı 2011 yılında %42,9 olarak gözlenirken 2015 yılına gelindiğinde ise bu oran %69,5'e yükselmiştir. Türkiye'de 2011 yılından beri İnternete erişim olanağı bulunan hanelerin oranının sürekli arttığı bu artış oranının beş yılda %38,6 düzeyinde yaşandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, İnternete erişim oranındaki artışın özellikle 2013 yılından itibaren yaşandığı gözlenmiştir.

İnternet erişimi bulunan hanelerde, gelişen teknoloji ve değişen ihtiyaçlar karşısında özellikle hangi araçlarla erişimin sağlandığı da önem taşımaktadır. Teknolojinin, bireylerin İnternete erişim durumları üzerinde belirleyici olduğu düşünülmektedir.

(Tablo 3): İnternete bağlı araçlara sahip olan hane oranı (%)

İnternete bağlı araçlar	Tüm haneler için					Evde İnternete erişim olanağı olan haneler için				
	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
Masaüstü bilgisayar	25,5	23,4	21,8	19,1	16,8	59,5	49,5	44,3	31,7	24,0
Taşınabilir bilgisayar	18,7	22,6	25,6	30,9	34,0	43,5	47,8	52,2	51,3	48,8
Cep telefonu	13,8	20,3	29,9	48,8	64,7	32,3	43,1	61	81,0	92,7
Oyun konsolu	0,4	0,5	1	1,5	1,7	0,9	1,1	2	2,4	2,4
El bilgisayarı	0,4	0,8	-	-	-	0,9	1,8	-	-	-

Yukarıdaki verilere bakıldığında bireylerin her geçen yıl taşınabilir bilgisayar ve cep telefonlarına duyduğu ihtiyacın arttığı anlaşılmaktadır. Son beş yıllık süreçte tüm haneler için özellikle cep telefonuna sahip olma oranının %368,8 düzeyinde arttığı dikkat çekmektedir. Cep telefonu ve taşınabilir bilgisayarlara sahip olma oranı artarken, masaüstü bilgisayara sahip olma oranının düşmesinin, bireylerin İnternete her an, her yerden, daha özgürce erişebilmesi ihtiyacından kaynaklandığı düşünülmektedir.

İnternet bağlantı türü de yine bilgi teknolojilerinin kullanımındaki değişime paralel olarak değişmektedir.

(Tablo 4): Evden İnternete erişim olanağı olan hanelerde kullanılan bağlantı türü (%)

Bağlantılar	2011	2012	2013	2014	2015
Çevirmeli bağlantı (sabit telefon hattı üzerinden, ISDN dahil)	4,0	0,4	0,2	-	-
ADSL, SDSL vb.	80,2	66,4	65,6	62,9	53,6
Kablo NET	3,7	8,3	7,0	-	-
İnternete bağlanabilen cep telefonu üzerinden (WAP,GPRS vb.)	11,3	29,5	41,0	61,4	84,1

Tablo 4’deki verilere bakıldığında İnternete erişim olanağı olan hanelerde kullanılan bağlantı türlerinde yıllara göre dalgalanmalar olduğu, 2011 yılında özellikle ADSL, SDSL vb. bağlantı türleri yaygınken 2015 yılına doğru bu bağlantı türlerinde görülen düşüşle birlikte İnternete cep telefonu üzerinden bağlanma oranının arttığı görülmektedir. Bu artışın son beş yıllık süreçte %644,2 oranında yaşandığı oldukça dikkat çekmektedir.

İnternete erişim şekli ve kullanılan araçların hanehalkı için belirli düzeyde farklılıklar göstermesi ve her geçen yıl bilgiye duyulan ihtiyacın BİT’le karşılanabileceği algısının artması aynı zamanda hanehalkı için bazı olumsuz düşünceleri de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, hanehalkının İnternete erişim konusunda birtakım farklı yaklaşımları olduğu görülmektedir.

(Tablo 5): Evden İnternete bağlanmayan hanelerin bağlanmama nedenleri (%)

Evden internete bağlanılamama nedenleri	2011	2012	2013	2014	2015
İnterneti başka yerde kullandığından (iş, okul, İnternet kafe, vb.)	13,4	13,2	16,8	12,0	14,7
Zararlı olduğuna inandığından hanehalkı bireyleri kullanmak istemiyor	26,3	27,6	35,7	42,8	59,5
Hanede kimsenin İnternet kullanmasına gerek olmuyor	31	29,1	28,2	42,8	59,5
Fiyatlar yüksek olduğundan bilgisayar vb. cihaz alamıyor	18,9	19,4	29,8	26,8	36,5
İnternete bağlantı ücretinin yüksek olması (ADSL, çevirmeli bağlantı, abonelik vb. ücretleri)	14,6	18,5	20,3	31,9	38,5
Kullanmasını yeterince bilmiyor	1,7	1,2	1,4	27,4	44,7
Kullanmak için fiziksel engeli bulunuyor	1	1,7	2	-	-
Gizlilik ya da güvenlik sebebiyle kullanılmıyor	0,3	0,5	0,4	1,5	6,4
İnternet hakkında hiçbir fikri yok	22,4	22,3	12,1	10	1,9

Tablo 5’deki verilere bakıldığında evden İnternete bağlanamayan hanelerin bağlanamama nedenlerinin başında İnternetin zararlı olduğuna inanılması, ihtiyaç duyulmaması, İnternet hakkında yeterli fikre sahip olunmaması, bilgisayar ve İnternet bağlantı ücretlerinin çok fazla olması gelmektedir.

İnternete erişimin ev haricinde birçok yerden mümkün olmasıyla birlikte bireyler okulda, kafe vb. yerlerde de İnternete erişim olanağı bulabilmektedir. Yıllara göre farklı yerlerden İnternete erişim oranının arttığı görülmektedir. Ancak 2015 yılına gelindiğinde araştırmaya dâhil olanların %59,5’i İnternetin zararlı olduğunu ve evdeki bireylerin internete ihtiyaç duymadığını düşündükleri için bağlanılmadığını belirtmektedir. İnternetin zararlı olduğunu düşünen bireylerin sayısındaki artış oranının son 5 yılda %127,3 düzeyinde gerçekleşmiş olmasının, İnternet kullanımı hakkındaki bilgi ve algı eksikliğinden kaynaklandığı düşünülebilir. Öte yandan, İnterneti kullanmanın 2015 yılına gelindiğinde yeterince bilinmiyor olmasının %44,7 gibi yüksek bir oranda olması şaşırtıcı bir sonuç olmakla birlikte bu alanda bireylerin bilgilenebilir ve eğitim almaya ihtiyacı olduğunu da göstermektedir.

Bireylerin özellikle yaş gruplarına ve eğitim durumlarına göre bilgisayar ve İnternet kullanma yaklaşımları aşağıdaki iki tabloda 2011-2015 yılları kapsamında üç aylık süreç kapsamında değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

(Tablo 6): Son üç ay içerisinde (Ocak-Mart) bireylerin yaş gruplarına göre bilgisayar ve İnternet kullanma oranları (%)

Yaş aralığı	2011		2012		2013		2014		2015	
	Bilg.	İnt.	Bilg.	İnt.	Bilg.	İnt.	Bilg.	İnt.	Bilg.	İnt.
16-24	67,7	65,8	68,5	67,7	70,6	68,7	70,3	73,0	70,0	77,0
25-34	57,1	55,1	59,1	58,5	59,6	58,8	63,3	67,1	62,7	71,7
35-44	41,7	39,7	43,6	42,6	47,0	45,6	51,0	52,0	50,0	55,4
45-54	24,1	22,7	26,7	25,5	26,1	24,9	30,6	30,4	32,0	34,0
55-64	11,2	10,4	12,5	11,9	11,9	11,1	15,4	15,3	15,8	17,2
65-74	3,0	2,7	3,8	3,6	4,4	4,2	5,0	5,0	5,3	5,6

Tablo 6'daki verilere bakıldığında her yaş aralığının her geçen yıl İnterneti kullanma oranında bir artış gözlemlendiği sadece 55-64 yaş aralığının İnterneti kullanım durumunda 2013 yılında düşüş yaşandığı anlaşılmaktadır. BİT her yaştan bireyin hayatında giderek daha fazla yer almaya başlamıştır. Ancak, yaş yükseldikçe bilgisayar ve İnternet kullanımı artış oranının düştüğü anlaşılmaktadır. Bilgisayar kullanımının 35-44 yaş grubunda beş yıllık süreçte %19,9 oranında, İnternet kullanımının ise 25-34 yaş grubunda %30,1 oranında arttığı anlaşılmaktadır.

(Tablo 7): Son üç ay içerisinde (Ocak-Mart) bireylerin eğitim durumlarına göre bilgisayar ve İnternet kullanma oranları (%)

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Bilg.	İnt.	Bilg.	İnt.	Bilg.	İnt.	Bilg.	İnt.	Bilg.	İnt.
Bir okul bitirmede	3,3	2,8	3,5	3,5	3,0	2,6	3,2	3,2	4,0	6,1
İlkokul	17,2	15,7	18,7	17,7	19,0	17,9	21,1	22,4	21,0	25,9
İlköğretim/Ortaokul ve dengi	60,3	57,7	58,7	57,6	61,3	59,4	60,8	64,3	59,0	67,2
Lise ve dengi	75,6	73,3	77,3	76,4	75,9	74,5	77,2	79,2	74,1	80,6
Yüksekokul, fakülte ve daha üstü	92,3	91,0	93,3	93,0	92,4	91,7	92,9	93,6	91,7	94,1

Tablo 7'deki verilere bakıldığında bilgisayar ve İnternet kullanımında yıllara göre dalgalanmalar yaşandığı görülmektedir. BİT'in özellikle üniversite mezunu düzeyinde oldukça fazla kullanıldığı, herhangi bir okul bitiremeyen bireylerin ise BİT'i çok düşük oranda kullandığı anlaşılmaktadır. Son beş yıllık süreçte eğitim düzeyine göre bilgisayar kullanımında en yüksek oranın %22,6 ile İnternet kullanımında en yüksek oranın %64,9 ile ilkökul mezunlarına ait olduğu gözlenmiştir.

Bireylerin iş gücü ve İnterneti kullanım amaçlarına göre bilgisayar ve İnternet kullanma durumları aşağıdaki iki tabloda 2011-2015 yılları kapsamında değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

Tablo 8'deki verilere bakıldığında, özellikle bilgisayar kullanımı konusunda eğitim/öğretimine devam eden grup haricindeki tüm gruplarda 2015 yılına gelindiğinde artış yaşandığı gözlenirken, internet kullanım oranının her grup için yükseldiği anlaşılmaktadır. İnternet ve bilgisayar kullanımında özellikle işveren, işsiz ve eğitim/öğretimine devam eden grupların kullanım oranlarındaki yükseklik ön plana çıkarken, engelli/hasta, ev işleriyle uğraşan ve ücretsiz aile işçisi grubundaki bireylerin kullanım oranlarındaki düşüklük dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, BİT kullanımına yönelik birey odaklı geliştirilecek hizmet, proje vb. girişimlerde öncelikli hedef grup belirlemesi yapılırken yukarıdaki tabloda yer alan bilgilerin yararlı olacağı düşünülmektedir.

(Tablo 8): Son üç ay içinde (Ocak-Mart) bireylerin işgücü durumuna göre bilgisayar ve İnternet kullanım oranları (%)

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Bilg.	İnt.	Bilg.	İnt.	Bilg.	İnt.	Bilg.	İnt.	Bilg.	İnt.
Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli	66,8	64,6	67,1	66,0	69,0	67,5	68,5	71,2	67,6	74,9
İşveren	78,8	76,6	77,1	76,6	78,0	78,6	79,4	81,6	82,8	85,1
Kendi hesabına çalışan	29,7	28,1	32,3	32,2	34,7	33,8	38,4	41,2	41,8	48,3
Ücretsiz aile işçisi	17,0	16,5	17,8	16,9	21,1	20,8	21,9	24,7	30,3	35,4
İşsiz	54,6	53,9	55,6	54,4	56,8	55,6	55,9	58,0	57,1	64,2
Ev işleri ile meşgul (çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı dâhil)	19,7	18,3	20,7	19,9	20,0	19,1	23,4	24,6	23,3	28,4
Emekli veya işi bırakmış	19,3	17,7	22,6	22,2	20,0	18,9	25,4	24,9	23,6	25,1
Eğitim/Öğretime devam ediyor	90,1	88,3	90,7	89,9	90,1	87,6	89,1	89,3	88,1	89,4
Engelli veya hasta (çalışamaz halde)	5,6	4,9	6,6	6,3	7,7	7,1	6,9	6,7	10,5	11,6

Yukarıdaki tablodan elde edilen veriler doğrultusunda, bilgisayar kullanımının beş yıllık süreçte %78,2 ile “ücretsiz aile işçisi” grubunda yaşandığı gözlenirken, İnternet kullanımının ise %71,8 ile “kendi hesabına çalışan” grubunda yaşandığı da anlaşılmaktadır.

Tablo 9’da bireylerin İnterneti kişisel amaçları doğrultusunda hangi alanlarda kullanıldığına ilişkin veriler yer almaktadır. Bu bağlamda, özellikle İnternet üzerindeki sosyal gruplara katılma, sosyal medya üzerinde profil oluşturma, mesaj gönderme veya fotoğraf vb. içerik paylaşma, online haber, gazete ya da dergi okuma, haber indirme gibi amaçlar ön plana çıkmaktadır. Bireylerin, kendi oluşturduğu metin, görüntü, fotoğraf, video, müzik vb. içerikleri herhangi bir web sitesinde paylaşmak üzere sisteme yüklemelerinde %84,2 oranında artış yaşandığı gözlenirken, mal veya hizmet satımı amacıyla İnternetin kullanım oranındaki artış ise dikkat çeken bir diğer nokta olarak değerlendirilmektedir. Web siteleri aracılığıyla (Blog siteleri, facebook, twitter) toplumsal veya siyasal konular ile ilgili görüşleri okuma veya paylaşma amacıyla İnternetin kullanımı son beş yıllık süreçte %127,8’lik bir düşüşle oransal açıdan en büyük düşüşün yaşandığı kullanım amacı olarak dikkat çekmektedir.

Türkiye’de gerçekleştirilen hanehalkı bilişim teknolojileri araştırmaları kapsamında elde edilen veriler genel olarak değerlendirildiğinde, BİT’in hayatın bir parçası, hayatın hızına yetişebilmek için gerekli bir aracı olduğu anlaşılmaktadır. Bilgi toplumu olma yolunda ilerleyen Türkiye açısından iletişim teknolojilerinin her geçen yıl bir önceki yıla kıyasla daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Bu durum göz önüne alındığında, çağa ayak uydurabilmek için bireylerin iletişim teknolojilerine erişimi ve kullanımına yönelik girişimlerde bulunulması kaçınılmaz olacaktır.

(Tablo 9): Son üç ay içinde (Ocak-Mart) İnternet kullanan bireylerin İnterneti kişisel kullanma amaçları (%)

İnterneti kişisel kullanım amacı	2011	2012	2013	2014	2015
e-posta gönderme/alma	-	66,8	62,5	53,9	49,5
İnternet üzerinden telefonla görüşme / video görüşmesi (webcam ile)	20,6	42,5	55,1	37,1	38,1
İnternet üzerindeki sosyal gruplara katılma	-	-	73,2	78,8	-
Sohbet odalarına, blog, haber gruplarına veya online tartışma forumlarına mesaj gönderme, anlık ileti gönderme (Facebook, Twitter vb. sosyal gruplara mesaj gönderme, Chat, Msn, Skype ile gerçek zamanlı yazışma)	50,5	41,6	28,7	-	-
Sosyal medya üzerinde profil oluşturma, mesaj gönderme veya fotoğraf vb. içerik paylaşma	-	-	-	-	80,9
Online haber, gazete ya da dergi okuma, haber indirme	72,7	72,5	75,6	74,2	70,2
Mal ve hizmetler hakkında bilgi arama	46,6	61,3	59,9	67,2	59,4
İnternet üzerinden web radyo dinleme ya da web televizyon izleme	-	39,2	-	46,8	-
Oyun, müzik, film, görüntü indirme veya oynama	-	49,1	-	58,7	-
Diğer kişiler ile İnternet üzerinden oyun oynama	-	28,8	-	22,5	-
Kendi oluşturduğunuz metin, görüntü, fotoğraf, video, müzik vb. içerikleri herhangi bir web sitesine paylaşmak üzere yüklemek	-	33,7	-	47,8	62,1
Web sitesi ya da blog oluşturma	-	5,0	-	4,7	-
Bir web sitesi vasıtasıyla sağlık hizmeti veren hekim veya diğer sağlık personeli için randevu alma (örnek: Bir hastane veya sağlık merkezinden)	54,1	19,6	59,6	31,6	66,3
Seyahat veya seyahat ile ilgili konaklama için online hizmetleri kullanma	17,7	18,9	26,6	23,4	19,7
Mal veya hizmet satışı	7,2	7,2	9,3	16,5	20,8
İnternet bankacılığı	15,8	17,1	24,8	28,2	29,3
Düzenli olarak bilgi almak için haber servis ya da ürünlerine abone olma	13,5	-	21,3	-	-
Eğitim ve kurslarla ilgili bilgi arama	36,1	-	45,9	-	41,3
Yazılım indirme (oyun yazılımları hariç)	14,1	-	19,1	-	19,5
Toplumsal veya siyasal bir konuda online bir oylamaya katılma	10,8	-	12,8	-	12,0
Herhangi bir konuda online (çevrimiçi) eğitim alma (yabancı dil, bilgisayar vb.)	5,4	-	8,4	-	-
Herhangi bir konu ile ilgili bilgi almak için Wikipedia, On-line ansiklopedi vb. kullanma	25,4	-	32,6	-	47,2
İş arama ya da iş başvurusu yapma	10,8	-	12,9	-	10,1
Profesyonel bir gruba katılma	2,5	-	4,2	-	4,4
Web siteleri aracılığıyla (Blog siteleri, facebook, twitter) toplumsal veya siyasal konular ile ilgili görüşleri okuma veya paylaşma	50,8	-	-	-	22,3

Sonuç ve Öneriler

Kullanımı hızla yaygınlaşan BİT, içinde yaşadığımız çağda adeta birey-bilgi ilişkisinin en temel bağlarından biri konumuna gelmiştir. Bu yüzden, teknolojiye hâkim ve teknolojiyi bilinçli kullanabilen bireylerin, yaşanan çağa ayak uydurma konusunda çok büyük endişeler taşımamakla birlikte uyuma ilişkin problemlerin de üstesinden gelebilecek donanıma sahip oldukları düşünülebilir.

Bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde, ulusal bilgi politikasının BİT ile desteklenerek şekillenmesi gerektiğine değinilen, Türkiye’de BİT’in kullanım durumunun açıklanmaya çalışıldığı bu çalışmanın sonuç ve önerilerine ilişkin değerlendirmeler aşağıda sıralanmaktadır:

- Türkiye’de üç aylık süreç kapsamında (Ocak-Şubat-Mart) bilgisayar kullanımı 2015 yılına gelindiğinde %10, İnternet kullanımı ise %27,4 oranında artmıştır.
- Türkiye’de 2011-2015 yılları arasında hanelerde cep telefonu ve taşınabilir bilgisayar bulundurma oranı artarken, sabit telefon ve masaüstü bilgisayar bulundurma oranı azalmıştır.
- Türkiye’de 2011 yılından bu yana beş yıllık süreçte İnternete erişim olanağı sağlayan hanelerin oranını sürekli artmıştır.

- Hanelerdeki İnternete bağlı araçlara sahip olma oranı özellikle taşınabilir bilgisayar ve cep telefonu kapsamında artış göstermektedir.
- İnternete erişim olanağı olan hanelerde kullanılan bağlantı türleri beş yıllık süreçte değişkenlik göstermiştir. 2011 yılında özellikle ADSL, SDSL vb. bağlantı türleri yaygınken 2015 yılına doğru bu bağlantı türünde görülen düşüşle birlikte İnternete cep telefonu üzerinden bağlanma oranının artmıştır.
- Evlerden İnternete bağlanmamanın en önemli nedenleri olarak İnternetin zararlı olduğuna inanıldığı, kullanımının tam olarak bilinmediği ve evde yaşayan bireylerin İnternet kullanmamaya gerek duymadığı belirtilmektedir.
- 55-64 yaş grubu haricinde bütün yaş gruplarında her geçen yıl İnterneti kullanma oranında artış yaşanmıştır.
- Yaş yükseldikçe bilgisayar ve İnternet kullanım oranının düşmektedir.
- Eğitim düzeyi arttıkça BİT kullanım oranı da artmaktadır. Eğitim düzeyine göre BİT’den en çok yararlananlar yüksekokul, fakülte ve daha üzeri eğitim düzeyindeki bireylerdir.
- Bilgisayar kullanımı konusunda eğitim/öğretime devam eden grup haricindeki tüm meslek gruplarında 2015 yılında artış yaşanmıştır. İnternet kullanım oranı her meslek grubunda yükselmiştir.
- İnternet ve bilgisayar kullanımında özellikle işveren, işsiz ve eğitim/öğretime devam eden grupların oranları yüksektir.
- Engelli/hasta, ev işleriyle uğraşan ve ücretsiz aile işçisi grubundaki bireylerin BİT kullanım oranları düşüktür.
- İnternet, özellikle sosyal gruplara katılma, sosyal medya üzerinde profil oluşturma, mesaj gönderme veya fotoğraf vb. içerik paylaşma, online haber, gazete ya da dergi okuma, haber indirme gibi amaçlar için kullanılmaktadır.

Yukarıdaki sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda, hızla değişen ve gelişen iletişim teknolojilerinin kullanımının önemine ve gerekliliğine değinilerek, bireylerin çağa ayak uydurabilmeleri, diledikleri bilgiye rahatlıkla erişebilmeleri, günlük hayatlarını daha da kolaylaştırabilmeleri ve bilgi politikası oluştururken BİT’in göz ardı edilmemesi adına bir takım çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır. Bunlar;

- Türkiye’de henüz bir bilgi politikası geliştirilememiş olması nedeniyle ilk olarak iletişim teknolojilerini de kapsayacak bir bilgi politikası oluşturulması ve bu politikayla birlikte hizmette kalitenin sağlanması gerekmektedir.
- Kütüphaneci, akademisyen, karar verici, politika oluşturucu ve uygulayıcıların, ulusal anlamda bir bilgi politikası oluşturulması konusunda işbirliği içerisinde hareket etmeleri gerekmektedir.
- Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak bireyleri bu teknolojilerle buluşturma olanağına sahip kurumlarda, özellikle halk kütüphanelerinde bireylere yönelik, günlük hayatı kolaylaştıracak pratik bilgilerle donatılmış daha çok sayıda, ücretsiz hizmetler geliştirmesi gerekmektedir.
- Bilgi merkezleri aracılığı ile BİT’in kullanımına dikkat çekilerek toplumda BİT’e karşı farkındalık yaratılması ve bireylerin bu konudaki bilinç düzeylerinin artırılması gerekmektedir.
- Bireylerin erken yaşlarda bilgi ve iletişim teknolojileriyle tanışmaları için özellikle ilkokullarda, ortaokullarda bilgisayar, televizyon, slayt makinesi gibi eğitsel araçların, öğretmen kontrolünde, eğitimin ve hayatın bir parçasıymış gibi kullanılması ve kullandırılmasına önem verilmesi gerekmektedir.
- Özellikle ilköğretim ve lise döneminde öğrencilerin okuldan İnternete erişim olanakları daha da iyileştirilmeli ve öğretmenlerin kontrolünde güvenli ve doğru şekilde aranan bilgiye ulaşılmasına özen gösterilmesi gerekmektedir.

- BİT kullanımına yönelik birey odaklı geliştirilecek hizmet, proje vb. girişimlerde öncelikli hedef grup belirlemesi yapılırken dezavantajlı gruplara öncelik verilmesi gerekmektedir.
- Her yaştan, her statüden bireyin BİT'den ücretsiz yararlandırılması gerçeğinin, sürekliliği olan bir devlet politikası haline dönüştürülmesi gerekmektedir.

Yukarıdaki sonuç ve öneriler bağlamında söylenecek olursa, günümüz çağdaş toplumunun bilgi ve iletişim teknolojilerini yoğun olarak kullanan bir yapıya sahip olması gerektiği unutulmamalıdır.

Kaynakça

- Bayrakçı, M. (2005). Avrupa Birliği ve Türkiye eğitim politikalarında bilgi ve iletişim teknolojileri ve mevcut uygulamalar. *Milli Eğitim*, (167). Erişim adresi: http://dhgm.meb.gov.tr/yayinlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/167/index3-bayrakci.htm
- Bilgi toplumu ve özellikleri. Erişim adresi: http://www.canaktan.org/yeni-trendler/bilgi-toplumu/bilgi_toplumu-ozellik.htm
- Bilişim ve ekonomik modernizasyon raporu. (1993). Erişim adresi: http://www.bilgitoplumu.gov.tr/Documents/1/Yayinlar/930000_BilisimVeEkonomikModernizasyonRaporu.pdf
- e-Türkiye girişimi 1. ara raporu. (2001). Erişim adresi: http://www.bilgitoplumu.gov.tr/Documents/1/Yayinlar/020500_E_TurkiyeGirisimi1.AraRaporu.pdf
- e-Türkiye girişimi eylem planı. (2001). Erişim adresi: http://www.bilgitoplumu.gov.tr/Documents/1/Yayinlar/020800_E-TurkiyeEylemPlanı.pdf
- Fırsatları artırma ve teknolojiyi iyileştirme hareketi projesi (FATİH PROJESİ), (2012). Erişim adresi: fatihprojesi.meb.gov.tr/tr/icerikincele.php?id=6
- Gültan, S. (2003). *Bilgi toplumu sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- KamuNET. (1998). Erişim adresi: http://www.bilgitoplumu.gov.tr/Documents/1/Yayinlar/021000_E-DevleteGecisSurecindeKAMU-NETCalismalari.pdf
- Kütüphan-e Türkiye projesi, (2013). Erişim adresi: <http://prezi.com/-ks2ykn2tmyt/v2-kutuphan-e-turkiye-projesi/>
- OECD, (2006). Access to and use of ICT, in *education at a glance 2006: OECD Indicators*, OECD Publishing.
- Oğuz, E. S. (2005). Avrupa enformasyon toplumu. M. E. Küçük (Yay. Haz.). *Prof. Dr. Nilüfer Tuncer'e armağan içinde*, (ss. 208-217). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Öztemiz, S. (2012). *Bilgi teknolojilerinin statü bağlamında bilgi profesyonelliğine yansımaları: Ankara'da çalışan kütüphaneciler üzerine bir araştırma*. (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: http://www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/oztemiz_2012_yl_tez.pdf
- Selvi, Y. (2012). Bilgi toplumu, bilgi yönetimi ve halkla ilişkiler. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, (3), 191-214.
- Sümer, B. (2007). *Bilgi toplumuna dönüşüm sürecinin Avrupa ve Türkiye'de istihdam yaratmaya etkisi*. (Doktora tezi).
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2011). Bilgi toplumu stratejisi: Proje ve katılımçılık portalı, Erişim adresi: <http://www.bilgitoplumu.gov.tr/Portal.aspx?value=UE9SVEFMSUQ9MSZQQUdFSUQ9MTM5JIBBR0VWRVJTSU9OPS0xJk1PREU9UFVCTEITSEVEX1ZFUINJT04=>
- Tor, H. ve Erdem, O. (2004). İlköğretim öğrencilerinin bilgi teknolojilerinden yararlanma düzeyleri üzerine bir araştırma. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 3(1), 120-130. Erişim adresi: <http://www.tojet.net/articles/v3i1/3116.pdf>
- Türkcan, E. (2011). *Teknoloji tarihi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı (TUENA). (1999). Erişim adresi: http://www.bilgitoplumu.gov.tr/Documents/1/Yayinlar/991000_TuenaRapor.pdf

- Uluslararası Yatırımcılar Derneği, (2012). 2023 hedefleri yolunda bilgi ve iletişim teknolojileri. Erişim adresi: http://www.deloitte.com/assets/Dcom/Turkey/Local%20Assets/Documents/turkey_tr_yasedsaglik_101212.pdf
- Yılmaz, B. (1998). Bilgi toplumu: eleştirel bir yaklaşım, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 15(1), 147-158. Erişim adresi: <http://193.140.229.51/index.php/EFD/article/viewFile/479/343>
- Yılmaz, B. (2010). Türkiye’nin bilgi toplumu politikasında kütüphane kurumuna yaklaşım. *Bilgi Dünyası*, 11(2), 263-289.
- Yılmaz, B. ve Aydın, H. (2011). Bilgi politikası konusundaki uluslararası çalışmalarda kütüphane kurumuna yaklaşım: Avrupa Birliği Lizbon Stratejisi ile Birleşmiş Milletler Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi, *Bilgi Dünyası*, 12(1), 46-69.